

לְבַנְיִינָה שֶׁל הַלְבָּה

שיעורי הלכות שבת מפי מו"ר רה"י בביהמ"ד בשבת קודש

מלאכת בונה (7) – בדין מחיצה

מחיצות ובונה את האהל כדרך הבנין. ויש לשאול ממה שהזכרנו את חידוש החזו"א, ע"פ הגמרא בשבת שרוצים להאהל על המת שמוטל בחמה באים שני בני אדם וכו' (שבת מג:): ולמד החזו"א שאין דין אהל ביד¹. והרי זה נעשה לשם אהל? ! התשובה היא שכאשר מחזיקים ביד אין בזה איסור אהל כלל, ולכן זה מותר².

לפ"ז יוצא, שאם רוצה לפתוח שולחן בלא דפנות יש להתיר בשבת, כגון על חמורים³. אבל אם לשלחן הזה יש דפנות צריך להיות אסור אלא אם כן מעמידים בסדר הפוך, מלמעלה למטה והוא הדין אם הרגלים רחבים טפח, דהוי כעין מחיצה!

עלה בידינו שצורת אהל עם גג ודפנות, יש בזה איסור דרבנן בבנינה, גם אם לא משמש לאהל.

אמנם יש בזה קולא נוספת.

הר"ן כותב שלא נאסר אלא בצריך לאויר שתחתיו⁴, זאת אומרת גם כאשר בונים צורת אהל ולא לשם אהל שזה נאסר כאשר יש דפנות, כל זה דווקא באופן שמשמשים בחלל שתחתיו. כלומר גם אם זה לא אהל, ויש לחלל שימוש. זו קולא נוספת בעניין.

יוצא, שכדי לאסור בשבת צורת מבנה אהל צריך שני תנאים: א. שיש לו דפנות, ב.

עסקנו בדיני בונה, וראינו שבנין קבע אסור מהתורה, ובנין ארעי אסור מדרבנן. מתוך כך למדנו דיני אהל קבע ואהל ארעי בשאלות רבות (טלית, מטריה, כילה מעל מיטת תינוק ועוד), ובארנו איסור בניית מחיצות ארעי שגם נאסר באופן שבו המחיצה היא מחיצה המתרת.

בארנו שמהות אהל שאסרו זה כשבא להאהל, להגן על מה שנמצא תחתיו – זה נקרא אהל.

יש לשאול מה יהיה כאשר זו צורת אהל אך לא נעשה לשם אהל? מצאנו גמרא בביצה ל"ב: "א"ר יהודה: האי מדורתא מלמעלה למטה שרי, מלמטה למעלה אסור", וכן עוד כמה דוגמאות, וביניהם פוריא- מיטה, שיש בהם גם צורת בניין אהל. כך מבאר רש"י שם בנין של מדורה או מיטה "ודומה לאהל", הכוונה שיש כאן מבנה בצורת אהל. אנחנו יודעים שלאהל יש גג, אבל הדוגמאות כאן בגמרא לא נעשו לשם אהל. לכן לומדים רוב הראשונים שדווקא אם יש להם צורת אהל גמורה, היינו גג ודפנות, הוי איסור אהל מדרבנן. חידשה הגמרא כאן שאם יעמיד את זה בסדר הפוך, בזה לא גזרו. וכך אומר הרא"ש במקום: " אין העולם נזהרין מלהניח השולחן על גבי הרגלים בשבת". וצריך לומר חילוק זה: כאשר זה אהל גמור אסור גם בלא מחיצות, אבל כאשר זה רק צורת אהל לא- אסרו אלא שיש

¹ או"ח, נ"ב ב'.

² אמנם שם מדובר בצורת אהל ולכן הגמרא מתירה בשינוי מלמעלה למטה, משא"כ טלית פרוסה שאין לה דפנות, זה לא נקרא אהל ומותר בלא דפנות לגמרי, ולפ"ז בשמחת תורה שדיברנו על היתר החזקת טלית, צריך להיות אסור אם יש דפנות.

אבל שם יש טעם נוסף להתיר שם נעשה לכבוד ולכן גם אם ישתלשלו דפנות יש להתיר. כך נראה לומר.

³ מעמידים.

⁴ עיין דף נ"ו בדפי הרי"ף.

שמשתמש באוויר תחתיו, ואז צריך שינוי,
ובלי שני תנאים אלו, מותר גם בלי שינוי!

ואמנם יש את דעת הרשב"א⁵ שמחמיר בכל זה
גם בלא דפנות, וגם לדידו יועיל שינוי
מלמעלה למטה כמובן, כמפורש בגמרא
(חזו"א⁶). הבה"ל⁷ חשש לו לכתחילה.

יש להוסיף שכאשר מדובר בשולחן מתקפל
שכולו בנוי ומקופל כגון שולחנות פלסטיק
בימינו, זה כדין כסא טרסקל (כסא מתקפל)
שבארנו שהוא נחשב בנוי מעיקרו ומותר.

סוף דבר, לפעמים יש שאלה של בניית אהל
בהעמדת שלחן או מבנים אחרים, וראוי
ללמוד הדינים, ומי שאינו זוכר את כל
החילוקים ראוי שינהיג עצמו לעשות תמיד
בסדר הפוך מלמעלה למטה וכדברי הגמ'
ובזה הכול מותר.

⁷ שט"ו, ד"ה מטות.

⁵ שבת קל"ח

⁶ או"ח, נ"ב, ט'.

